

ИСТОРИЈАТ СЕЛА И ШКОЛЕ У ПАВЛИШУ

Павлиш¹⁾ је село најближе граду Вршцу. Налазило се у Вршачком срезу Тамишког комитата, југозападно од Вршца, на 36° и 54` источне географске дужине по Фероу и 45° и 5` северне географске ширине, на 88 метара надморске висине. Удаљеност од вршачког Магистрата до павлишке општинске куће износи 4800 метара, 3800 метара на вршачкој територији. Земљиште је свуда равно, а северним делом спушта се у Алибунарски рит. Његове воде чине Вршачко-павлишки канал у који се улива и Кеверишки поток.

Први помен имена Павлиш, датира из 1492. године, а да се помиње као Paulys i Pal uleše, у преводу „Павлово средиште“. Претпоставка је да је село са околином припадало неком достојнику Павлу који је управљао овим крајевима са седиштем у Павлишу. Истоимени топоними у тадашњој Угарској налазе се у Арадском комитату, источно од града Арада, где леже села Стари и Нови Павлиш. Име су добили по оближњем манастиру Паулина, на излазу долине према Кладову. У пећком катастигу из 1660/66, забележен је као Павлиш.

На војној мапи из 1717. године види се да је Павлиш био повезан са околним местима примитивним путевима: са несталим насељем Абаново окно, западно од Павлиша, на ивици Алибунарског рита, са такође несталим насељем Гробљиште северно од Павлиша, у Вршачком рити и на југу са несталим Кеверишом, затим данашњим Влајковцем и Ритишевом. Друм за Панчево некада је водио преко Павлиша.

Становништво села се искључиво бавило земљорадњом. Почетком 18. века, као посед бечког двора, заједно са насељима из околине Вршца, Павлиш је припадао „Банатском рударском диштрикту“, са циљем да рударску камералну област снабдева животним намирницама. Бечки двор формира војну границу коју чине насеља око горњег дела Тамиша, до ушћа у Дунав, а западно од Караша била је тзв. паорија или провинцијал.

Према подацима из Повеснице²⁾, Дачани су неко време под својом влашћу држали Јужни Банат и били су суседи Римљанима. Под краљем Децетегом, 80 година пре Христа заузимају, римске провинције. За време Августове владавине, 30 година пре Христа, Римљани подижу шанчеве северно од Вршца, кроз потез Долина,

источно од Павлиша и Кевериша, према Потпорњу и даље према Дунаву. Римљани су са собом донели посуђе од опеке, керамику, што се и налазио у ископинама. У Павлишу је ископан римски гроб, 1864. године, приликом градње леденице у спахијској кући. Поред скелета пронађен је земљани суд, многи предмети од гвожђа и срп. Нађене остатке предао се Вршачком музеју инжењер Jozef Pech, далеке 1876. године.

Будући да је на споредном путу, развој села је спор и скроман, а прошлост без значајних догађаја. Постанак самог места је непознат. Осамнаести век био је испуњен многим недаћама: епидемија куге, колере, богиња, глад услед суше, повремени напади непријатеља... Године 1717. Павлиш је насељен, имао је 17 кућа. Дана, 23.12.1745. завршена је црква, за време владике Исаија Антоновића. Године 1751. у Павлишу и Уљи владала је куга. Вршчани су опкопима оградиле оба места и изоловали се, сећајући се болести из 1738/40. 1794. Када су харале богиње, а 1794/1795, велика глад.

Године 1799. Павлиш је добио нови регулациони план села. Радове је водио инжењер Ернест Полак. Поред Средњег сокака (данашња Првомајска улица) и Доњег сокака (данашња Партизанска улица) просечене су још две улице: Велики сокак (данашња Улица Жарка Зрењанина) и Тилорија (данашња Улица Страхиње Стефановића коју насељавају становници Кевериша). Из суседног села Кевериша, које је на путу Вршац - Панчево досељава се 60 породица и насељава у 246 кућа у Павлишу, у источној улици, тзв. Тилорија. Пресељавање Кеверिशана је завршено 1800. године. Будући да је на путу, Кеверिश је често паљен, пљачкан и на разне начине узнемираван. Село престаје да живи јер се Кеверिशани

масовно селе у Павлиш, а премештају и посмртне остатке и споменике својих упокојених. У Кеверишу је жив једино храм Божији, посвећен Светом Николају, кога мештани и остали верници у литијама редовно посећују празницима, молитвено тражећи помоћ и лек на лековитом извору покрај храма.

Стара павлишка црква налазила се у Средњем сокаку, преко пута куће Живице Толанова, а испред куће Цолиних. Сада на том месту стоји само крст, а данашња црква је изграђена 1847. године. До 1830. кеверишка црква је одржавана и реновирана средствима павлишке цркве.

Урбанизацијом³⁾ села одређена је и локација данашње школе. Прва школска зграда отворена је 1786. године. Била је то скромна кућица покривена трском. Тада је у селу било 120 кућа и 805 душа које су испољавале потребу за просвећивањем. Године 1808. Село је имало бележника, свештеника и учитеља који има стан покрај школе. Године 1823. школа има 60 ученика, а учитељ је био Живан Јовановић. За њега је остало забележено да је савесно обављао свој посао. Године 1851. у школи има 202 ученика, а први директор школе био је свештеник Димитрије Атанасијевић. Од 1870. до 1904. изграђен је нови школски простор, са четири велике учионице и два учитељска стана. Године 1904. у школи има четири разреда и два учитеља, 287 ученика. Од 1810. до 1919. године, школа се звала „Српска народна вероисповедна школа“, а издржавала ју је Српска православна црквена општина у Павлишу. Припајањем Војводине Краљевини Србије, све вероисповедне школе прелазе у надлежност државе.

Од 1919. године школа се звала „Државна основна школа Павлиш“. Прва четири разреда су била обавезна. Од првог до четвртог

разреда изучавали су се следећи предмети: наука о вери и моралу, српски језик, земљопис, историја, рачун са геометријским облицима, цртање и лепо писање, познавање природе, ручни рад, мушки и женски, певање и гимнастика са играма. Учитељи су били свестрано образоване личности и они су у правом смислу речи „народни просветитељи“. Поред рада у школи подучавали су ученике и мештане калемарству, пчеларству, били су народни лекари и ветеринари.

Летопис школе почео је да води управитељ школе Јован Слеччевић 1929. године, али се упокојио већ наредне 1930. Године. Те године је у четири одељења било 234 ученика⁴⁾. У школи је тада радило четири учитеља и један вероучитељ у пет одељења. Пето одељење су похађала деца која нису настављала школовање и стицала су практична знања из пољопривреде и домаћинства, припремајући се тиме за лакши живот и рад у сеоским условима. Састав учитељског кадра од 1930. до 1942. није се мењао. Школу је два пута годишње посећивао школски надзорник Данило Милошевић. Вредан пажње је један закључак надзорника за рад школе у школској 1937/38. години: „Издржавање школе је било рђаво. Најболнији догађај за школу је што општина није дала новац за огрев, те је настава преко зиме била обустављена 60 дана“.

После другог светског рата почиње нови, савременији живот школе. Ова установа је само срце нашег села где се деца описмењавају, организују се школске и сеоске приредбе, разне секције, фолклор, фудбалски клуб, шаховски клуб и разне културна и хуманитарна дешавања. У периоду од 1955. године школа је постала осморазредна и добила назив Осмогодишња школа „Ђура Јакшић“. Године 1972. средствима месног самодоприноса и Фонда

за образовање Аутономне покрајине Војводине изграђена је школска физкултурна сала са 500 m² корисне површине. Пошто стари школски објекти нису задовољавали хигијенске, естетске и педагошке захтеве савременије наставе, 1988. године покренута је акција изградње нове велике школе на месту старе. Године 1992. завршена је нова школска зграда.

И данас је она топли дечији дом где стасавају многе генерације деце од предшколског узраста до осмог разреда. Школа је данас опремљена најсавременијим наставним средствима и училима која деци олакшавају процес образовања што се види и по завидним резултатима које ученици ове школе остварују на разним такмичењима општинског, окружног и републичког нивоа. Наставнички кадар је високо образован, што деци омогућава максималан ниво знања и овладавања разним вештинама. Ученици наше школе уписују разне факултете и успешно обављају своја занимања, чак и широм земље. Школа за децу није само ризница знања него и једно дивно, пријатно место где се деца радо окупљају и друже.

Школа нам је друга кућа где се осећамо сигурно, вољено и где се увек радо враћамо.

Фус ноте:

1. „Историја општине Павлиш“, Феликс Милекер, 1891. Вршац
2. „Повесница Краљеве вароши Вршца I“ Феликс Милекер 1886.
3. Моја школа „Ђура Јакшић“ , Бошко Лекић
4. Школски летопис

Школа данас

Превентивне мере заштите од короне

Павлиш 1920

сзде = Јован Слелгевић, управ. школе,
Терезија Петровић, учитељица,
Никола Петровић, Бележички,
стоје = Леонид Хотомски, општ. чинов.
Андреј Стољаров, —
Анђелија Поповић, учитељица
— — — — —
Зоркица, ћерка Ј. Слелгевића,
Борис — општ. чинов.

Забелешка из „Времеploва“

Нада Тодоровић,
проф. српског језика и књижевности